

trar nella, com a retirada em desordem), D. do Couto; «*varar com a espada ou lança*: passar de parte a parte», D. do Couto.

És l'accepció ja registrada en el diccionari històric portuguès de Bluteau (1715). Fins avui resta ben viu *varar* «galgar, passar por cima de», «cruzar o rio», sobretot en el portuguès de Rio Grande do Sud (Walter Spalding, *Bol. de Filologia*, Montevideo, v, 224). Aquest significat bàsic de 'creuar, travessar, passar enllà' es prestava admirablement a explicar les accs. oposades de 'llançar la nau en mar' i de 'treure-la'n', puix que del que es tracta en tots dos casos és de passar del trencall de les onades.

Ara bé, ja fa llarg temps que es va assenyalar un verb VARARE 'travessar (un riu o corrent d'aigua)' en el llatí tardà, i així crec que es pot dar la raó a Nascentes (*Dic. Etim. Port.*) quan afirma que aquí es troba l'origen del mot romànic. Sens dubte els lexicògrafs han dubtat davant el significat d'aquest mot llatí VARARE; que constava només, com a propi i exclusiu, del lèxic tècnic dels agrimensors o *gromatici* llatins. Les darreres edicions del Forcellini es contradeien en la definició de VARARE i VARATIO, i els anotadors moderns reconeixen que es tracta d'una qüestió força obscura; Gaffiot fins conjecturava que *varatio* fos «courbure, sinuosité d'un cours d'eau» i *varare* «courber, incurver», però sense reparar que això es troba en desacord amb el text dels autors que cita ell mateix.

Els lexicògrafs més a la moderna, com Benoist-Gölzer i Georges, tradueixen millor: 'travessar (un riu)' aquells; i aquest, 'fer una mensuració de terrenys, a través d'un corrent d'aigua o altre obstacle'. Per a això es funda en l'últim especialista que, segons les meves notícies, va examinar la qüestió, o sigui Rudorff, en l'ed. que amb Blume i Lachmann, va publicar dels *Gromatici* (1852); per la seva banda Rudorff tingué en compte les opinions anteriors, emeses per Goesius (1654, en l'índex del primer volum de la seva edició); i Ch. K. J. Lange, en el mateix treball de joventut d'on extrauen les dades els anotadors del Forcellini; per tant bé cal admetre la interpretació de Rudorff, comprovada pels textos que lleigeixo directament.¹ Doncs bé, és clar que la idea fonamental de la *varatio* és el 'creuament del riu o riuet' (cf. NL fluvial *Varazone* de l'antic Portugal), des d'on l'especial acc. tècnica del *varare* dels agrimensors.

Altrament és sabut que el verb VARICARE ja és llatí clàssic en el sentit de 'passar d'una camallada més enllà d'una cosa', d'on l'it. *varcare* 'creuar, travessar, ultrapassar': ja pertanyent a la llengua de Dante: «io vedeva di retro da Maria un'altra storia nella roccia imposta: / per ch'io varcai Virgilio, e fe' mi presso, acció che fosse allí occhi miei disposta» (*Purg.* x, 53); i en Boccaccio, en variant no sincopada (i en conseqüència, dissimilada) *valicare il fiume* (*Decam.* II, § 2, ed. 1961, 69.9f.). El cas és que tant *varare* com *varicare*, són derivats de VARUS 'camatort, garrell', que es va aplicar també al qui està amb les cuixes separades, cama ací cama allà d'algun obstacle. Com que aquesta és una positura poc ferma, no és estrany que des

d'aquí vinguin també el val. *ESVARAR* i mall. *travallar*, amb llur sinònim cast. RESBALAR 'lliscar, esllennegar-se', i que el mateix oc. *varar* tingui també el sentit de «titubare, vacillare» (*Floretus*), «glisser, chan-celer» (*TdF*).

Un mot menorquí recorda tant per forma i significat el ll. VARICARE 'passar d'una camallada' i it. *varicare*, que és difícil no pensar a relacionar-l'hi: *revaigada*, que sembla 'embranzida o revolada, que es dóna botant, salt brusca': «portaren llurs cavalls vora la música; quan aquelles dues feres sentiren aprop de llurs orelles l'estrident sonar dels plats i dels cornetins, de la primera *revelgada*, del primer salt, anaren a parar al mig de la plaça --- bots, adreçaments, salts ---», Ruiz Pablo, *Del Cor de la Terra*, 66.1. *AlcM*, que tampoc en coneix altre testimoni que el de Ruiz Pablo, defineix 'moviment sobtat per alçar-se, defensar-se, atacar'. És clar que si bé etim. formalment inobjectable, resta ben incerta vist l'isolament del mot en català; i que en alguns sentits, d'altres connexions, més dificultoses formalment, presentarien més versemblança: amb *ESVARAR/travalar*, amb *REBEL* (*revell*), amb *revolada* (*VOLAR*); difícilment amb *belga* (III, 159b9, variant rara i mal documentada de *DOGA*). ¿Potser contaminació entre dos d'aquests mots? Potser més aviat del balear *esvergar* 'engegar' amb dissimilació. Tanmateix la versemblança de VARICARE augmenta en relacionar-hi l'ast. *rebalgar* 'abrir mucho las piernas', 'cabalgar', del qual ja fonamento l'etim. VARICARE en el *DECH* IV, 884b.

DERIV.: *Avarar* [1575, supra]. *Desvarar*. *Varada* [Lab.; Amades-Roig, *BDC* XII, 71; Flores, *l. c.*]. *Varador*; *varadora*, *-dera* [Lab.], *-es* val. «defenses de fusta col·locades verticalment a l'orla per la part exterior del buc de les embarcacions grans» (Flores, 322). *Varadero* [< cast.] (Lab.); *varaderet* val. «llistó de fusta col·locat sobre la soleta, a la part de popa de la barca, per evitar el fregadís» (Flores); *avaradero*, mall. (supra). *Varadura* 'acció de varar', especialment en el sentit d'engegar en mar per primera vegada: «corria a la platja a vore treballar als calafats; i era son més desitjat plaer presenciar la *varadura* de les barques noves --- que construïen aquells òmens», Morales SMartín (*Idilis Llevant.*, 58.12f.).

Prevaricar [c. 1460, JRoig; Lacav.], pres del llatí *praevaricari* 'fer llobades o tortes l'arada', 'entrar l'advocat en collusió amb la part adversa', derivat del citat *varicare* 'posar-se camatort', 'cama ací, cama allà': mot que en l'ús romànic s'ha generalitzat de sentit fins a 'cometre faltes morals o inconseqüències' i sovint s'ha alterat vulgarment com *pervaricar* o *prevaricar*; *prevaricació* [Lacav.]; *prevaricador* [c. 1400, Ant. Canals; Lacav.].

¹ Rudorff explica (II, 340): «stellt sich der Fortsetzung des *rigor* ['línia recta en la midada'] ein Hindernis entgegen --- ist es zu übersehen wie ein Fluss oder ein enges Thal, so wird auf den jenseitigen Ufer weiter gemessen und die Breite, mit Anwendung der Lehre von der Gleichheit der Dreiecke berechnet [un poc de teorema de Pitàgoras],